

Commentary on the New Testament Use of the Old Testament, red. G.K. Beale, A.D. Carson, Baker Academic — Apollos, Grand Rapids — Nottingham 2007, s. 1239.

Publikacja G.K. Beale oraz A.D. Carson stanowi ważne wydarzenie w świecie współczesnej egegezy biblijnej, jest bowiem pierwszym całościowym *Komentarzem* do Nowego Testamentu, który zwraca uwagę na wykorzystanie w nim tekstów starotestamentalnych. *Komentarz* ten ukazał się jednocześnie w dwóch oficynach wydawniczych, w wydawnictwie Baker z Grand Rapids (Michigan) w Stanach Zjednoczonych oraz w wydawnictwie Apollos z Nottingham w Wielkiej Brytanii. Szczególnie G.K. Beale należy do grupy naukowców bardzo znanych w międzynarodowym środowisku egegetów. Niniejsza publikacja jest po części efektem jego wcześniejszych badań poświęconych relacji Nowy — Stary Testament. W przygotowanie *Komentarza* pod redakcją wspomnianych już G.K. Beale'a oraz A.D. Carsona włączyli się także inni specjaliści, głównie proveniencji protestanckiej, zaprezentowani krótko na początku publikacji (s. IX–X).

Wprowadzenie do *Komentarza* zawiera wyjaśnienie podstawowych zasad użycia Starego Testamentu przez autorów pism nowotestamentalnych. Przedsięwzięcie to mogło wydawać się dość trudne zważywszy jak zróżnicowany literacko jest Nowy Testament. Wydaje się jednak, że pomimo dość ograniczonej objętości (5 stron) *Introduction* autorstwa redaktorów *Komentarza* stanowi doskonały punkt wyjścia do krótkich wstępów, które poprzedzają komentarze do poszczególnych pism. Wydawcy *Komentarza* podkreślają bardzo złożony charakter toczonej dyskusji metodologicznej dotyczącej relacji sposobu zastosowania Starego Testamentu w Nowym do egegezy judaistycznej (s. XXIII). Nie pretendują do ostatecznego rozwiązania problemu kwestii typologii tekstów Starego Testamentu. Jako bazę traktują klasyczną koncepcję użycia Starego Testamentu w Nowym na zasadzie cytatów lub aluzji (s. XXIII). Zamierzeniem wydawców było określenie związku między Starym i Nowym Testamentem w poszczególnych księgach według sześciu odrębnych kwestii (s. XXIV). Do nich mieli odnosić się komentatorzy poszczególnych ksiąg. Należą do nich: 1) kwestia kontekstu użycia cytatu lub aluzji w Nowym Testamencie, z odniesieniem do struktury, rodzaju literackiego i retoryki konkretnego fragmentu; 2) kwestia oryginalnego kontekstu użycia tekstu w środowisku Starego Testamentu; 3) pytanie o miejsce danego odniesienia starotestamentalnego w księgach powygnaniowych lub literaturze apokryficznej Starego Testamentu („*the literature of Second Temple or of early Judaism*”, s. XXIV), ze szczególnym

uwzględnieniem zjawiska reinterpretacji; 4) pytanie o związek cytowanego tekstu z tekstem Starego Testamentu pod kątem konkretnej wersji formalnej, np. tekstu masoreckiego, Septuaginty lub targumu; 5) kwestia przyczyny, dla której autor nowotestamentalny korzysta z tekstu starotestamentalnego oraz jak pierwotnie rozumie cytat lub aluzję, jaka jest natura tego związku, na ile dana aluzja ma znaczenie techniczne, na ile związana jest z mentalnością czasu; 6) pytanie o miejsce cytatu lub aluzji w oryginalnej teologii autora nowotestamentalnego. Pięć kolejnych wskazówek redaktorzy *Komentarza* kierują do czytelników publikacji sugerując zachowanie pewnej elastyczności i uszanowanie odrębności poszczególnych pism nowotestamentalnych widocznej na płaszczyźnie relacji do Starego Testamentu (s. XXVI), zwrócenie uwagi na niektóre powtarzające się odniesienia do tych samych tekstów starotestamentalnych, na różne rozumienie niektórych tekstów przez współczesnych komentatorów żydowskich. Inne wskazówki (s. XXVII–XXVIII) dotyczą samej treści *Komentarza*, a więc okazjonalnego podkreślania przez komentatorów szerszych niż tylko same cytaty i aluzje związków międzytestamentalnych także w kontekście kontaktów z różnymi typami literatury pozabiblijnej.

Autorami komentarzy do poszczególnych ksiąg Nowego Testamentu są:

Mt — C.L. Blomberg; Mk — R.E. Watts; Łk — D.W. Pao i E.J. Schnabel; J — A.J. Köstenberger; Dz — I.H. Marshall; Rz — M.A. Seifrid; 1 Kor — R.E. Ciampa i B.S. Rosner; 2 Kor — P. Balla; Gal i Flp — M. Silva, Ef — F.S. Thielman; Kol — G.K. Beale; 1–2 Tes — J.A.D. Weima; 1–2 Tm i Tt — P.H. Towner; Hbr — G.H. Guthrie; Jk, 1–2 Pt, 1–3 J, Jud — D.A. Carson; Ap — G.K. Beale i S.M. McDonough.

Pomimo wielu autorów oraz odrębności poszczególnych pism Nowego Testamentu komentarze są bardzo przejrzyste pod kątem metodologicznym. Każdy z nich rozpoczyna się krótkim wprowadzeniem do kwestii zależności danej księgi od środowiska literackiego i teologicznego Starego Testamentu. Komentarzem objęte są niekiedy poszczególne wersety, kiedy indziej całe krótkie passusy tekstu. Dużą wartość posiadają umieszczone bezpośrednio w treści komentarza szersze omówienia, pogłębienia tematu, w klasycznych komentarza określane często jako „excurs”. Na końcu komentarzy do poszczególnych ksiąg znajdują się odpowiednie zestawienia najważniejszych pozycji bibliograficznych ostatnich dziesięcioleci. O wysokim poziomie dokonanych badań świadczy wyjątkowa aktualność prezentowanej bibliografii, która kończy się na roku 2006.

W opracowaniach wykorzystano poza klasycznym zestawem wydań krytycznych Biblii w językach oryginalnych, apokryfy Starego Testamentu, pisma z Qumran, Wadi Murabbaat i Nahal Heter, Misznę i Talmud, teksty targumiczne, wybrane pisma rabinistyczne, niektóre pisma patrystyczne, apokryfy Nowego Testamentu, niektóre pisma z Nag Hammadi oraz wiele dzieł autorów łacińskich i greckich.

Pomimo monumentalnego charakteru dzieła komentarz może okazać się bardzo przydatny zarówno dla teologów i biblistów jak i czytelników Biblii poszukujących wyjaśnienia lub pogłębienia interesujących ich kwestii. Niewątpliwie wielkim osiągnięciem jest ogarnięcie w jednej publikacji komentarza do całego Nowego Testamentu. Pojawienie się omawianego *Komentarza* jest kolejnym przykładem od dawna istniejącego zjawiska, którym jest dynamiczny rozwój badań biblijnych

w obszarze oryginalnie angielskojęzycznym, ze szczególnym wskazaniem na Stany Zjednoczone. Ostatnie kilkadziesiąt lat to niezwykle nasilenie utrzymanych na wysokim poziomie studiów biblijnych związanych z międzywyznaniowym środowiskiem naukowym licznych uczelni amerykańskich. Jedną z przestrzeni badawczych, w których egzegeci amerykańscy zdają się już przodować jest właśnie kwestia zależności Nowego Testamentu od pism Starego Testamentu. Należy wyrazić nadzieję, że *Komentarz* będzie niebawem dostępny na rynku polskim i uzupełni bardzo bogatą i dynamicznie poszerzaną ofertę fachowej literatury biblijnej.

Ks. Marek Karczewski